

ДРАГАН ЈАКОВЉЕВИЋ

ПОЛИТИКА И ГЕНЕЗА МЕТАФИЗИКЕ

(Мирослав Миловић, *Метафизика и политика*, Библиотека Лађа, Градац, Чачак 2018., стр. 137)

Недавно у преводу са португалског Ј. Татића објављена књига редовног професора Правног факултета Универзитета у Бразилији представља добродошло освежење на домаћој интелектуалној сцени. Миловић је постдипломске студије апсолвирао на Ј. В. Гете-Универзитету у Франкфурту, код чувених европских филозофа Карла-Ота Апела и Јиргена Хабермаса, те државни докторат додатно одбранио на Сорбони, Париз IV. код Ж. Шантер. Објавио је пет књига (од тога три и код нас: *Рефлективни аргумент*, Београд 1989, *Етика и дискурс*, Београд 1992, *Заједница разлике*, Чачак 2008), и низ расправа на више језика, приредивши и три интернационална зборника. Уједно је један од ређих савремених српских филозофа који располаже одговарајућом интернационалном верификацијом одн. резонанцијом за своје тезе.

У досадашњем стваралаштву аутора приметно је извесно померање у односу на рану фазу у којој је био везан за франкфуртску трансценденталну прагматику и етику дискурса (Апел, Хабермас, Кулман...), при чему се у садашњој

зрелој фази више окреће Фукоу, Дериди, Делезу, Агамбену... и њиховим својственим тезама. Повезаност са немачком филозофском традицијом се ипак и даље јасно читује на страницама ове књиге. Од домаћих аутора, присутна су позивања на тезе Зорана Ђинђића, чијим је филозофским схватањима посвећен један посебан одељак.

Помаци у разматрању ове крупне, од раније актуелизоване теме (рецимо у познатој студији истога наслова Ј. Ритера из 1969) су присутни превасходно у самој поставци проблема, перспективи његовог сагледавања. Миловићева теза гласи, да су у Традицији метафизичке претпоставке артикулисане грчки и хришћански свет, док у ери субјективитета Модерне долази до обрата у складу са којим сада *политика* почиње стварати *претпоставке метафизике*. И то он сматра „можда најбитнијом променом у односу Традиције и Модерне“! У датом следу се поентиранио утврђује: „политика конституише свет, успоставља тиме метафизику“. Утолико се дакле спона између једнога и другог обликује преко појма *света*, бива њиме по-

средована. Иза тога аутор, следећи К. Шмита, Арентову, Хабермаса..., отвара тему о *деполитизацији* – уз ослањање на Марксов увид, да у основи Модерне није била наша афирмација већ заправо криза. Финални корак стремљене деполитизације се очитује кроз њено радикализовање у смеру *биополитике*, насупрот античком одвајању политике од биолошког живота одн. уз инсистирање на њиховој (Спиноза, Негри... и др.) неотклоњивој повезаности. Закључна разматрања стоје онда у знаку *повратка субјективности*, што пак значи „вратити се конкретном“ у времену владавинне система и апстрактнога: Систем наине „не прихвата конститутивне услове, осим ако се не ради о његовом функционисању“, па тако „брише претпоставке виталног света“. Циљани повратак субјективности пак „укључује и афирмацију разлике, разлика конкретног, што значи да укључује сучељавање са идентитарном и колонизаторском културом“ – констатује аутор. У датом контексту разматрања, он се окреће левичарском предању, утврђујући уз позивање на Негрија, да данас левица „остаје заточеник система корпорација и не представља више свет рада“! Па тако и синдикати „не артикулишу други субјективитет, већ се боре да сачувају рад у оквиру система“. Тако да онда, парадоксалним начином, и левица „само јача капитализам“! Томе се супротставља идеја *радикалне демокра-*

тије, која би се сучелила са „различитим типовима суверенитета структура моћи у прошлости“ – уз реафирмисање „поруке *сталне револуције*“, да историја ипак још није готова. Своја разматрања Миловић закључује онтолошком теоремом: „Свет је начињен и ми можемо да га мењамо“. Радило би се о заједничком свету, политичком свету, који би могао да буде замисао моћи изван капитализма – дакле о једном таквом *заједничком*, које и јесте аутентични смисао комунизма. Капитализам пак „не оставља могућност за онтологију“, посебно ону покрета и разлике те њихових својствених субјеката. Штавише, он асимилује и „брише субјекте“ уз пласирање „метафизике присуства“.

До оваквих изазовних теза долази се преко разгранатог дијалога са традираном онтологијом, тезама Платона, Аристотела, Канта, Хегела... али уједно и са поменутиим савременим мислиоцима. Из поглавља у поглавље, аутор поставља низ подстицајних питања и сугерише могуће одговоре, водећи нас у сократовском маниру ка једном иновативном промишљању односа између метафизике и политике. Крећући се преко разматрања природе метафизике, он се жели вратити самом полазишту укупног разматрања. Наине тако, да при томе отварање оног првог питања треба на крају „да разјасни сам почетак, тј. саму метафизику“! Тиме се такорећи затвара херменеутич-

ки круг овде подузете интерпретације. Последња се пак настоји пружити у контексту једне културе, „која је напустила филозофска питања и предала се науци“, тако да сада „наука даје правац филозофији, а не обратно“. И ова, анти-позитивистичка компонента извођења је свакако вредна промишљања. У методском погледу би читалац ове студије – у оквиру које нас је аутор на сразмерно невеликом обиму страница мајсторски, на моменте и виртуозно, провео кроз класичну и модерну филозофију те суочио са неким важним дилемама савременог мишљења – можда могао пожелети и нешто разрађенија објашњења појединих теза. Но то се у извесној мери може сматрати и питањем особног стила излагања, којим се аутор надовезује на поменуте савремене филозофе, чије мисаоне путеве настоји даље проследити. А то је стил једног наглашено концизног излагања, омогућеног сувереним владањем тематизованом материјом, чије се појмовно ткање презентује у склопу динамичне нарације. Можда би најкрупније дилеме које ова студија оставља недовољно дореченима смеле бити везане за идеје *перманентне* („сталне“) *револуције* са једне стране и *комунизма* („комунистичког чудовишта“) са друге. И то не стога што би ти појмови већ били нужно истрошени, већ пре зато, што су дуго у оптицају унутар политичке

и социјалне филозофије, па поседују свој стандардизовани препознатљиви смисао. Утолико се је на њима можда ваљало мало више задржати, те појаснити, остаје ли се и даље у основи при оним битним значењским компонентама које су им својевремено ауторитативно придали класици марксизма, Нова левица, југословенска праксис-филозофија... Или се пак ти појмови у ствари желе далекосежније редефинисати? На неким местима се аутор додуше приближава потребном разрађивању рестаурисаног концепта комунизма. Тако он следећи Фукоа говори о „другој левици“, која би почивала на *самовладавини појединаца*. При чему би се имала отворити „друга могућност политичког субјективитета“, те напореда „могућност друге производње живота и друштвеног“. Ипак, то за сада више остају језгровити наговештаји и назнаке, које би вредело даље експликовати и надопунити. Такође би могло бити смислено и питање једног не-прагматског, изворним левичарским усмерењима обавезног социјалдемократског континуираног реформизма, као једне у принципу ипак могуће алтернативе перманентној револуцији.

Но, можда је таква релевантна питања аутор у овој фази изградње властите концепције заправо циљно оставио једним делом привремено још отворенима. Тим не мање, књига која је пред

нама пружа такво обиље подстицајних компаративних анализа и размишљања поводом далекосежно значајних питања, да завређује нашу пуну пажњу. Издавачка кућа „Градац“ је пак реализовањем овог

пројекта још једном показала, да се важна издања не морају увек очекивати само од београдских издавача, те потврдила свој раније већ стечени реноме.